

ΝΕΦ 257: Αποτυπώσεις του τόπου σε κείμενα
της παλαιότερης νεοελληνικής λογοτεχνίας

Ασκήσεις - δραστηριότητες

1^η ενότητα: Ο κήπος στον *Διγενή Ακρίτη* και στα δημόδη ερωτικά μυθιστορήματα

1. Με ποιες λέξεις / φράσεις δηλώνεται ο κήπος σε κάθε απόσπασμα που μελετήσαμε στην τάξη;
2. Συγκρίνετε την απεικόνιση του κήπου στις διασκευές α (κριτ. έκδ. Παναγιώτης Αγαπητός) και V (κριτ. έκδ. Tina Lendari) του Λίβιστρου. Σχολιάστε την έκταση κάθε εκφράσεως, τα δομικά της στοιχεία, την ορολογία που χρησιμοποιείται για τον κήπο. Ποιο στοιχείο έχει περισσότερο η διασκευή α; Γιατί μπορεί να αφαιρέθηκε από την άλλη διασκευή;
3. Εντοπίστε λέξεις ή φράσεις στις «εκφράσεις» των κήπων (σε όλα τα αποσπάσματα) που θα μπορούσαν να ταιριάζουν στην περιγραφή μιας κοπέλας.

2η ενότητα: Η πόλη ως πλαίσιο αυτοβιογραφικής διήγησης

1. Πώς θα στηρίζατε την άποψη ότι ο Χάνδακας είναι μια «αόρατη» πόλη μέσα στο αυτοβιογραφικό ποίημα του Σαχλίκη;
2. Δείξτε την αντίθεση «στατικότητα ≠ ορμητήριο ταξιδιών» στο ρόλο της πόλης όπως αυτή λειτουργεί στα ποιήματα του Σαχλίκη και του Ντελλαπόρτα αντίστοιχα.

3η ενότητα: Τοπία του Κάτω Κόσμου

1. Ποιες διαφοροποιήσεις παρατηρούμε στην απόδοση του Άδη ανάμεσα στα τρία έργα που εξετάσαμε. Πώς στηρίζεται, από την τοπογραφία του Κάτω Κόσμου, η γνώμη ότι ο ποιητής της *Παλαιάς και Νέας Διαθήκης* ήταν καθολικός στο δόγμα;
2. Αναζητήστε περισσότερα δημοτικά μοιρολόγια (κατά προτίμηση από την ιδιαίτερη πατρίδα σας) όπου θα καταγράψετε τις αναφορές σε τοπία του Κάτω Κόσμο.

4η ενότητα: Εγκώμια και θρήνοι πόλεων

1. Καταγράψτε τους επιθετικούς προσδιορισμούς για την ίδια την πόλη του Χάνδακα, τους κατοίκους ή τα μνημεία της που χρησιμοποίησαν οι ποιητές της και που τεκμηριώνουν τον χαρακτηρισμό «το Κάστρο το λαμπρό» του Λεονάρδου Ντελλαπόρτα.
2. Αν υποθέσουμε ότι ο Μπουνιαλής αντλεί από το 1-25 της *Γενέσεως* την έμπνευσή του για τον μονόλογο του Χάνδακα 551, 21 - 552, 24, ποιες λέξεις-φράσεις προσθέτει ώστε να μετατρέψει σε προτροπή για θρήνο την αφήγηση της δημιουργίας του κόσμου από τον Θεό;
3. Πώς συμβάλλει το σχήμα της παρομοίωσης στην επίταση του θρηνητικού στοιχείου στον «Θρήνο της Κρήτης» του Γεράσιμου Παλλαδά;

5η ενότητα: Η αντίθεση πόλης – υπαίθρου

Μπορεί να ενταχθεί η αντίθεση πόλης – υπαίθρου όπως διατυπώνεται από τον Σαχλίκη, στο σχήμα της Λίζυς Τσιριμώκου (διαφάνεια 30); Αν ναι, τι αντιστοιχίσεις βλέπετε;

6η ενότητα: Η αμαρτωλή πόλη

1. *Όφου και πώς τα κρίματα βουλού τσι πολιτείες,* (βουλιάζουν, καταποντίζουν)
χαλούσι και εις τον άνεμο πέμπου τσι βασιλείες! (στέλνουν)

Πώς δικαιολογείται αυτή η πεποίθηση του Μαρκαντώνιου Φόσκολου στο έργο των ποιητών Μανόλη Σκλάβου και Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλή;

2. Πώς εκμεταλλεύτηκαν οι ποιητές του Χάνδακα τις «αμαρτίες» της πόλης για να εμπλουτίσουν το χιουμοριστικό-σατιρικό στοιχείο των έργων τους;
3. Ανατρέξτε στο υλικό των μέχρι τώρα διαλέξεων και βρείτε ποιες «ετεροτοπίες» του Χάνδακα έχουμε συναντήσει στα έργα που μελετήσαμε.

7η ενότητα: Ο Χάνδακας πόλη της Παναγίας

Περιγράψτε τους ποικίλους τρόπους με τους οποίους οι λογοτέχνες του Χάνδακα αποδίδουν την αγάπη του κόσμου για την Παναγία (λογοτεχνικά είδη, σχήματα λόγου, περιστάσεις επίκλησης της Παναγίας κλπ.).

8η ενότητα: Τόποι-σκηνικά στο Κρητικό Θέατρο

1. Καταγράψτε τα στερεότυπα στοιχεία/μοτίβα με τα οποία παρουσιάζεται ο Ψηλορείτης στα αποσπάσματα της Κρητικής Λογοτεχνίας που μελετήσαμε. Πώς υπηρετούν το ερωτικό συναίσθημα των χαρακτήρων;
2. Τι διαφορές παρατηρούνται στην αξιοποίηση των τοποσήμων της πόλης του Χάνδακα ανάμεσα στις τρεις κωμωδίες;
3. Προτείνετε κάποια ερμηνεία γιατί ο «φόρος» και η νησίδα «Ντία» είναι κοινά και στις τρεις κωμωδίες.

9η ενότητα: Η προσωποποιημένη πόλη

1. Στα σωζόμενα έργα της Κρητικής Λογοτεχνίας η πόλη προσωποποιείται και γίνεται λογοτεχνικός ήρωας μόνο σε περιπτώσεις μιας μεγάλης καταστροφής (σεισμός και πόλεμος). Αν αυτό δεν είναι τυχαίο (π.χ. θα μπορούσε να υπάρχει προσωποποίηση της και σε έργα που έχουν χαθεί), πώς θα το ερμηνεύατε;
2. Χρησιμοποιώντας τα αποσπάσματα αυτής (διαφάνειες 9ης διάλεξης) και της 4ης ενότητας (διαφάνειες 5ης διάλεξης) όπου μιλάει η πόλη στον *Κρητικό Πόλεμο* του Μπουνιαλή, περιγράψτε τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά που της αποδίδει ο ποιητής.

10η ενότητα: Σύγχρονα ποιήματα για τοπία πόλεων και υπαίθρου

Ακολουθώντας τον τρόπο που εργάστηκαν οι φοιτητές στις εργασίες που παρουσίασαν στο τελευταίο μάθημα, δημιουργήστε μία μικρή συλλογή από ποιήματα ή αποσπάσματα πεζών λογοτεχνικών κειμένων για την ιδιαίτερη πατρίδα σας ή τον τόπο κατοικίας σας (όχι περισσότερα από 3-4), στα οποία προσπαθήστε να διακρίνετε εάν εμπίπτουν σε κάποια από τις θεματικές ενότητες του μαθήματος, και εξετάστε τη λειτουργία των σημάτων λόγου στην απόδοση χαρακτηριστικών της ζωής και του τοπίου στο μέρος αυτό.